

Zápis¹ z veřejné debaty

Korupce na SFŽP? aneb Labyrint korupce a ráj peněz

Termín: 16. 11.2011

Čas: Akce se koná od 19:00 do 20:30

Forma: Moderovaná veřejná diskuze, kdy panelisté sedí u stolu a hovoří na mikrofony. Debatě čistě mezi panelisty bude věnováno prvních přibližně 50–60 minut, zbylý čas bude vyhrazen pro otázky z publika.

Prostor: Goethe- Institut

Organizátor: Respekt institut, o.p.s.

Moderátor: Jan Bumba (Česý rozhlas)

Panelisté:

- **Libor Michálek** (Státní fond životního prostředí)
- **Ondřej Kundra** (Respekt)
- **Pavol Frič** (Fakulta sociálních věd UK)
- **Milan Kryštof Čech** (Sekce pro koordinaci boje s korupcí Úřadu vlády ČR)

Do panelu jsme zvali také Martina Knetiga, Pavla Drobila a zástupce orgánů činných v trestním řízení, pozvání ovšem nepřijali.

Hlavní zaměření debaty:

- Kam dospěla korupční kauza na SFŽP?
- Odpovídají vývoj a dopady kauzy její závažnosti?
- Co odhalila kauza o financování politických stran?

Průběh kauzy

Bumba: Pane Michálku, mohl by jste popsat, kdy a jak jste pojal podezření?

Michálek: Podezření jsem dostal, když jsem nastoupil. Člověk by si představoval, že poradce je od toho, aby radil. Ale místo abychom vedli diskuze, jak realizovat transformaci na zelenou banku, tak **veškeré diskuze se točili s panem Knetigem okolo toho, jak zmanipulovat výběry poradců a firem. Řekl s kým se sejít, kdo je tou osobou, která má zvítězit v soutěži a nechával na mně, jak to zařídím.** Když se to nestalo, měl jsem se zodpovídat jaktože.

Michálek: Mělo to několik fází, v té první jsem stále věřil, že poleví tlak ze strany pana Knetiga. Pokud k manipulaci mělo docházet, tak bych v kůži pana Knetiga řešil situaci na úrovni starostů, kteří byli příjemci dotací, jako to bylo v případě čistíčky.

Bumba: Průběh vyšetřování není jasný, vedou se nějaká další vyšetřování?

¹ Zápis je pořízen simultánním zápisem na místě, nejedná se o následný přepis z audio nahrávky. Zápis může obsahovat drobné nepřesnosti.

Michálek: Podával jsem pouze jedno trestní oznámení. Následně proběhlo asi 5 výslechů. Trestní oznámení se týkalo čističky a výběru banky. Aktuálně je živá pouze věc kolem bank. Soudkyně zastavila trestní řízení, jestli bude pokračovat, záleží na okresním soudu. Mluví se o korupci na SFŽP – nepřímé úplatkářství. Těžiště i v rámci dokazování může být mimo státní fond.

Bumba: Pane Čechu, jakou pozornost přikládáte tomuto případu?

Čech: Maximální pozornost, v Čechách absentuje právní opora, **oznámení je řadou lidí označeno za práškačství, to je společensky nepřijatelné**, odráží to stav společenského vědomí, ale **chybí nám i příslušná státní úprava**.

V USA si uvědomili, že očistný proces je společensky nutný, každý slušný člověk by ho měl vítat, mělo by být jasně stanoveno, jak tento proces má vypadat, i v USA je systém nastaven přesně, aby se osoba nestala cílem šikany.

Kundra: Nechci se opakovat, souhlasím s Čechem, vystoupení pana Michálka je důležité, není moc lidí, kteří by se nebáli mluvit o korupci, před lety např. zaměstnankyně státního bezpečnostního útvaru, vystoupení Michálka je cenné, trefil se do doby, kdy se v české společnosti něco mění, jednotlivé korupční příklady se nevyšetřují, Michálek ukázal, že je to možné, otázka je, kolik dalších lidí se najde, když se těch lidí najde 100 nebo 500 tak vzroste tlak, nedokážeme psát stále o příkladu Michálka, protože není o čem psát, omílali bychom dokola to samé. Kdyby ale těchto lidí bylo více, stane se z toho agenda.

Frič: Protikorupčních hrdinů je málo. Je jich potřeba víc. Důležitý je jiný moment než osobní, i když o něm bylo podáno svědectví. Je tu korupční systém, ne selhání jednotlivců. To naznačuje, že **celý protikorupční boj prostřednictvím různých opatření jde zcela mimo. Zabývá se individuální korupcí, ale tady je systém, který vyvíjí nátlak**. Motivem je strach, aby je systém nepotrestal. Tenhle případ zapadá do mozaiky. I Nečas v případě Kopřivy konstatoval, že je tu korupční síť od pol. 90. let. Korupční systém tu funguje dlouhodobě.

Bumba: Nemáme přece žádný rozsudek, bylo zastaveno stíhání pana Knetiga.

Kundra: Pan Michálek si může vymýšlet. Nahrávky ale nasvědčují, že pan Knetig i pan Drobil se chovali nestandardně. Od začátku se případ nemohl vyšetřit. Byl rozdělen do několika případů, jež se vyšetřují nezávisle na sobě u různých státních zástupců.

Bumba: Proč by nechtěli vyšetřovat?

Kundra: V dopise Pokorné je vytyčován směr, jak má vyšetřovat, je z něj jasná díkce Hercegové, aby se zabývala argumenty, které svědčí ve prospěch pana Knetiga a Drobila, na motiv není jasná odpověď, v minulosti paní Hercegová postupovala i bio olejích tak, aby případ nebyl vyšetřen.

Bumba: Případ odkryl závadu v systému, nebo že se setkáváte s podivným poradcem na ministerstvu?

Michálek: Nejdříve jsem měl pocit, že je to jeho iniciativa. Že to dělá na popud pana Drobila, zaznělo až asi po třech měsících. V hledání cest jak vyvést prostředky na financování politické

kampaně, pokud platily jeho tvrzení, na tomto systému se museli podílet i advokáti, poradci...

Bumba: Pane Friči, myslíte si, že se dá mluvit o signálu, že je něco v nepořádku s financováním politických stran?

Frič: Ano, chybou systému byl pan Michálek, on byl ta deviace. Z hlediska systému měl být vytěsněn. Síla systému dokáže zamést s lidmi, co se utrhnu.

Michálek: Zametli se mnou. Ukáže se, že rozpočet SFŽP byl nadhodnocený – je 600 mil. Kč, z toho 270 mil. Kč je na poradenské služby, ale tím jak je SFŽP pod mediálním dohledem, tak dle odhadů bude konečné čerpání 500 milionů, a není to o tom, že by SFŽP nefungoval, z těchto prostředků se hradí pseudo činnosti, které by si soukromý podnikatel neplatil.

(...)

Michálek: Pokud je osobě uložena pokuta, ztrácí bezúhonnost. Stačí prokázat, že nebyla dodržena efektivita a účelnost zakazek a tato samotná skutečnost by byla diskvalifikací té osoby.

Čech: Ukázalo to na klientelismus, Michálek byl dosazen někým, kdo očekával, že bude vděčný a bude se tím řídit. Kdyby byl dosazen člověk, co splňuje výběrová řízení, bude si jistý sám sebou. Výběr osob na základě kvalifikačních předpokladů je jednou z cest, jak tomu zamezit.

Financování politických stran

Kundra: Financování politických stran je dlouhodobě problematické, poměrně podrobně bylo odhaleno jak to funguje, když se člověk mimo oficiální politické struktury snaží získat prostředky pro financování politické strany nebo konkrétního člena. Takhle detailně to nikdy odhaleno nebylo, umožňuje to pochopit ten mechanismus. Pak můžeme účelněji zasáhnout, umožňuje to pochopit ten mechanismus – pak můžeme účinněji zasáhnout.

Bumba: Politické strany přeci musí vykazovat příznání...

Kundra: Strany to nevykazují v příznání, probíhá to sofistikovaněji, je to těžší odhalit, stále se horentně zvyšují výdaje na pol. kampaně, osoby musí shánět prostředky, aby uspěli v rámci té politické strany, rozhodujícím kritériem je něco jiného než inspirativní myšlenky, je to schopnost sehnat co nejvíce prostředků. To vede k nelegálnímu jednání, jako jsme viděli na SFŽP. Mě přijde důležité, aby se dal strop na výdaje politických kampaní, seškrtal bych příspěvky na poslance a senátory, pak mohou proniknout i jiné politické strany.

Frič: Je to úsměvné, důležité je jedno – tady je indikátor toho, že **financování je motorem systémové korupce v tomhle státě**. To že politici si nedokážou zaplatit legálním způsobem kampaně, vede k tomu, že se tu udržuje korupční systém, konkrétní impulzy vycházejí z politiky, pol. strany jsou dnes korupční organizace, jsou to iniciátoři organizovaného zločinu a tak bychom s tím měli zacházet

Čech: Korupce je převážně latentní, **nepochybně financování politických stran je úplně špatně.** V USA mohou přispívat politickým stranám pouze voliči, politické strany musí zastupovat pak jejich zájmy, ne zájmy kartelů, politické strany jsou pak závislé na jejich přízni, to by politickou soutěž zrovnoprávnilo.

Whistleblowing

Bumba: Jak upozornit na podezření z korupčního jednání, jak se v takové situaci chovat? Jak hodnotíte svůj postup?

Michálek: Vždycky člověk zpětně najde momenty, kdy by se zachoval jinak. Možná to bylo ovlivněno určitou mírou naivity. **Nahrávky bych pořizoval dříve.**

Bumba: Jak hodnotíte spolupráci s orgány činnými v trestním řízení?

Michálek: Je mi vytýkáno, že jsem 2 měsíce čekal. Na to já odpovídám v kontextu celé situace. Jestliže pan Knetig mluvil o tom, že Langer je další osobou ve financování, že tlačí na pohyb čerpání peněz z SFŽP, byl jsem si jistý, že oznámit situaci předčasně, by znamenalo skončit velmi rychle ve funkci.

(...)

Kundra: Chápu nedůvěru pana Michálka ke korupční policii. Bylo to složité, ale myslím si, že od jisté chvíle by se člověk měl obrátit na policii, státní zastupitelství...

Bumba: Běžný člověk ale nemá informace o tom, komu má věřit.

Kundra: Dnes je řada informací veřejně k dispozici, trochu se změnila doba ve státním zastupitelství i na policii a myslím, že se dnes za nimi dá jít. Tady by pomohl zákon o whistleblowingu; jak zvýšit ochranu lidí, kteří nedůvěřují v systému policii, nebo státnímu zastupitelství.

Bumba: Do kdy by měl být **zákon o whistleblowingu připraven?**

Čech: Do konce dubna. Ten, kdo zjistí nepravost, by se měl obrátit především na vedení, očekává se, že organizace není prohnalá celá. Netvrdím, že v zákonu bude stanoveno, že to bude nevyhnutelné, když se domnívá, že to nejde, může se obrátit na orgány činné v trestním řízení. Jeden den to oznámí, pak třeba přijde odložení, pak máte právo se obrátit na média i s důkazy a osoba není postižitelná, že vynesla informace interní povahy, je pak chráněna, takové jednání nemůže být postiženo.

Bumba: Zákon teď připravujete?

Čech: Ano, v této chvíli **pracujeme na předloze záměru** ve spolupráci s dalšími organizacemi např. Transparency International, aby zákon vznikl za co nejširšího konsensu.

Bumba: Kdyby byl tehdy zákon v platnosti, pomohl by vám?

Michálek: Je to i o zákoně o státní službě, pokud by fungovala i podobná pravidla pro odvolávání členů jako např. v bankovním fondu pak ano.

Frič: Kdo se dostane do korupce, zjistí, že má co do dočinění s celým systémem. Situace se nelepší: jen 3 % lidí by byla ochotna spolupracovat, lidé nevěří v úspěšnou napadnutelnost systému, Janečkův fond nefunguje, žádná velká ryba neuvízla, zatím korupční systém vyhrává na celé čáře.

Kundra: V minulých volbách jsme vyškrtali lidi, co vypadali nejhorší, je to sebenaplňující se proroctví – lidé si stěžují na zkorumpovanost systému, parlament je odrazem společnosti, společnost se musí naučit systém efektivněji napadat, systém se sám nezačne zlepšovat.

(....)

Kundra: Je to ve schopnosti a ochotě lidí ve volbách si to vynutit. Já si nevzpomínám, že by se v posledních letech výrazně protestovalo proti korupci, ta aktivita tady bohužel stále chybí.

Čech: Nemáte strach, že to nebude fungovat, nastoupí apatie nebo nedůvěra, že nemohou lidi se systémem otřást, musí být položen základní kámen, a pak už je to na každém občanovi, z mého pohledu tomu věřím, ale jestliže se najdou lidé, co legislativu neplní, nebo se ji budou snažit obcházet, tak to samozřejmě fungovat nebude, musí to být začleněno do celého právního rámce.

Některé dotazy z publika

Dotaz z publika: Jak s vámi lidé jednájí?

Michálek: Převažující reakce lidí byly pozitivní, s výjimkou nejvyššího vedení fondu.

Dotaz z publika: O kolik měla být čistička předražená, kde ty peníze naskakují, komu se ty peníze vezmou?

Michálek: Existuje představa, že pokud dochází ke korupčnímu jednání, že si ministr někoho pozve a řekne, jsou potřeby takové podmínky, chceme, aby vyhrála firma XY, nicméně tato komunikace není vedena. V nahrávce pan Drobil říká jen jednu větu: tyhle firmy bych nechtěl mít ve svém rezortu². Veřejná osoba se musí zdržet jakéhokoliv jednání, které by vedlo k nestrannosti, negativním vymezením předurčí vítěze, nemusí vysvětlovat, proč je nechce v rezortu, to pak souvisí se způsobem dokazování.

Zakázka čističky má být předražená ve svém celku, čistička je v několika etapách, přesný způsob vyvedení nebyl specifikován, předpokládá se, že když se dá signál, tak se úkol splní. Další věc jsou kvalifikační kritéria, která diskriminují, rolí SFŽP bylo vyslovit souhlas se zněním základní dokumentace – to je nepřímé úplatkářství.

Bumba: Stačí naznačit a oni už začnou tancovat?

² Jedná se o společnost KMPG.

Kundra: Ano, policie je velmi citlivá na náznaky. V případě čističky bylo např. kritérium, že dodavatel musí mít několik zaoceánských lodí v nějaké velikosti – vypadá to legálně, ale vyřadí se tím další uchazeči a vybere se ten nejdražší.

Pamatuji, že VV měli koeficient, že provize by měla být kolem 10 %. To je podle nich etická hranice.

Frič: Bylo to formulováno, že 10 % je daleko méně než standart.

Michálek: 30 % je reálně doložitelné číslo.

Čech: Podle parametrů je téměř na první pohled vidět, jestliže je zakázka v pořádku. Vymyšlení sofistikovaných řešení vede pouze ke kazuistice, je to o nastavení morálky.

Michálek: Základním kritériem je, kolik nabídek bylo podáno. U čističky bylo 40 žádostí o zadávací dokumentaci a byly podány 3 nabídky. Firma, která vyhrála, podala nabídku o ceně, samotný fakt, že jsou pouze 3 nabídky, indikuje něco podezřelého, ona to byla fakticky jedna, poměr 40 : 3.

(...)

Frič: Myslím si, že lidé čekají na autentický protikorupční boj, vláda se soustřeďuje na legislativu, a lidi tomu už nevěří, **máme relativně velmi dobrou korupční legislativu, ale chybí tu vymahatelnost**, to musí protikorupční systém milovat, to mu se nedá už dál věřit.

Dotaz z publika: Proč bylo očekáváno, že budete spolupracovat?

Michálek: Možná pan Knetig vycházel z toho, že věděl, že jsem byl odvolán z jednoho úseku v NB a nesl jsem to jako nespravedlnost, možná předpokládal, že tím nebudu chtít znovu procházet, možná si myslel, že s věřícím člověkem je snadné manipulovat.